

Cecilia L. Ridgeway: *Framed by Gender. How Gender Inequality Persists in the Modern World*. Oxford University Press 2011, 233 sider.

Anmeldt av Liza Reisel

Ulikestilling mellom menn og kvinner er et sentralt sosiologisk tema, som er interessant blant annet fordi det er så komplekst. Biologiske forskjeller vikles sammen med sosialisering, stereotypier og strukturell ulikhet som gjør spørsmål om endring og stabilitet særlig utfordrende. Den amerikanske sosiologen Cecilia L. Ridgeway har skrevet en bok som tar denne utfordringen på strak arm. Ridgeway var president i American Sociological Association i 2013, og har vært en toneangivende skikkelse i amerikansk sosiologisk forskning på sosial ulikhet og kjønnslikestilling i en årrekke. I boka *Framed by Gender* gjør Ridgeway et forsøk på å forklare hvordan ulikestilling mellom kjønnene opprettholdes og reproduseres i moderne samfunn. Stikkordet her er *hvordan* – hun gjør nettopp et poeng ut av at hun ikke har som mål å svare på hvorforsspørsmålet.

Ridgeway skriver innledningsvis at boka ikke har som mål å kartlegge alle prosesser som har betydning, men at den heller er et forsøk på å isolere og identifisere spesifikke sett med sosiale relasjoner som er særlig sentrale for å forstå hvordan ulikhetene opprettholdes. Argumentene blir belyst og underbygget med foreliggende forskning, primært fra sosiologisk og sosialpsykologisk hold.

Boka består av syv kapitler og er slik jeg leser den tredelt. Etter et innledningskapittel kommer tre deler som hver består av to kapitler: Én del om det teoretiske rammeverket, én del med analyse av to sentrale (u)likestillings-arenaer: arbeidsliv og familieliv, og til slutt én diskuterende del om stabilitet og endring. Den er skrevet på en svært pedagogisk måte, ved at de sentrale argumentene gjøres eksplisitte både i starten og slutten av hvert kapittel. Ved å postulere argumentet innledningsvis, for så å utdype og begrunne, gjør hun hvert kapittel til en liten skattejakt, der leseren blir lokket med på veien mot et gitt mål.

Innledningskapittelet starter med en referanse til Max Webers skille mellom tre ulikhetsdimensjoner: ressurser, makt og status. Mens de to første i større grad er knyttet til posisjon, er status nærmere knyttet til gruppedeltakelse. Ridgeway argumenterer så for at ettersom kjønn er en kategorisk distinksjon basert på kulturelle forestillinger om mannlige og kvinnelige egenskaper, bør kjønn først og fremst anses som en status-ulikhet. Samtidig

vil systematisk ulikhet mellom menn og kvinner i tilgangen til ressurser og makt påvirke gruppenes relative status. Det betyr også at endringer i tilgangen til ressurser og makt kan føre med seg endringer i de kulturelle forestillingene om menns og kvinners status i samfunnet.

Etter innledningskapitlet tar Ridgeway for seg de to sentrale teoretiske forutsetningene i boka. Det første av de to teoretiske kapitlene gir oss en grundig innføring i hva en grunnleggende ramme "*a primary frame*" består i, og hva det er ved kjønn som nettopp gjør det til en grunnleggende ramme for organiseringen av sosiale relasjoner. Med referanse til en rekke, særlig sosialpsykologiske studier, argumenterer hun for at vi uunngåelig og automatisk registrerer andre menneskers kjønn i det vi relaterer til dem. Dette kommer blant annet av at vi har et medfødt behov for å kategorisere, for i det hele tatt å fungere i en verden der vi kontinuerlig møtes med en ubegrenset mengde informasjon. Kjønn en enkel todelt distinksjon som vi lærer tidlig(st), og som er svært tilstedeværende i våre liv. Konsekvensen av denne automatiske kategoriseringen i enhver sammenheng, er at kjønn gjennomsyrrer alle sosiale relasjoner, om enn i ulik grad. Videre viser hun hvordan denne registreringen av forskjell henger sammen med status-ulikhet. Med referanse til sosial identitetsteori og statuskonstruksjonsteori presenterer hun en forklaringsmodell for hvordan menn og kvinner utvikler kjønnsspesifikke (gruppe)identiteter, og hvordan forestillinger om gruppenes relative status får fotfeste i samfunnet som helhet.

Det andre av de to teoretiske kapitlene tar først for seg påstanden om at det finnes allment delte kulturelle oppfatninger om mannlige og kvinnelige egenskaper. Med utgangspunkt i empiriske studier på feltet, argumenterer hun for at menn generelt regnes for å være mer handlingsorienterte (*agentic*), mens kvinner regnes for å være mer fellesskapsorienterte (*communal*). Disse egenskapene oppfattes ikke bare som deskriptive, men også som preskriptive, altså at det forventes denne typen orientering fra henholdsvis menn og kvinner. Hun tar høyde for at det finnes alternative kulturelle forståelser av kjønnsroller, og at det særlig kan forekomme variasjoner etter "rase" og klasse, men holder likevel fast ved at de hegemoniske kulturelle skjemaene har bred påvirkningskraft i samfunnet. Til slutt belyses den kanskje avgjørende påstanden om at vi trekker på disse kulturelle forståelsene av menns og kvinners egenskaper for å koordinere atferd i nær sagt alle sosiale relasjoner. I noen kontekster vil de ligge i bakgrunnen, mens i andre kontekster vil de være mer fremtredende, men de vil alltid være til stede og tilgjengelige.

Etter denne dyptpløyende innføringen i bokas kjerneargumenter følger de to kapitlene som tar det teoretiske rammeverket i bruk: "Gendering at work" om det kjønnsdelte arbeidsmarkedet og "Gendering at home" om rollefordeling og arbeidsdeling i (hovedsakelig heteroseksuelle) intime parforhold. I disse to kapitlene viser hun nettopp hvordan kjønn fungerer som koordinerende ramme for samhandling. Kjønn ligger gjerne i bakgrunnen og former konteksten for ansettelser, opprykk og karriereutvikling. For eksempel har forestillinger om idealarbeideren i svært mange arbeidsplasskontekster et spesifikt kjønn. Med utgangspunkt i de foregående kapitlene argumenterer Ridgeway for at når en kvinne søker autoritet over menn (for eksempel i en lederstilling) bryter hun for det første med sin relative statusposisjon, noe som i seg selv kan skape usikkerhet. For det andre underminerer hun sin egen utøvelse av forventet kvinnelighet (felleskapsorientert, varm etc.). Nettopp fordi hun bryter med forventet atferd kan hun bli møtt med negative sanksjoner, noe som vil prege valgene som gjøres både på tilbuds- og etterspørselssiden.

I kapitlet om arbeidsdeling i hjemmet argumenterer Ridgeway blant annet for at kjønn får en mer fremtredende (*salient*) rolle som rammeverk for arbeidsdeling i intime relasjoner, ettersom kjønnsforskjell er et åpenbart utgangspunkt for det heteroseksuelle parforholdet. I motsetning til i arbeidslivet, vil kjønn omtrent alltid være relevant og fremtredende, og svært sjelden være i bakgrunnen i familien. De hegemoniske allment delte kulturelle rammene for mannlighet og kvinnelighet i familien defineres som henholdsvis forsørgerorientering (*provider*) og omsorgsorientering (*family devotion*). Selv om det i en del sirkler og samfunnslag finnes alternative oppfatninger om kjønnsroller i familien, vil det kjønnsdelte forsørger-omsørger skjemaet likevel ha definisjonsmakt, hevder hun. Ridgeway argumenterer videre for at de stereotype kulturelle oppfatningene får konsekvenser for atferd, blant annet fordi de har en moralsk dimensjon og er en kilde til utøvelse av kjønnsidentitet og -kompetanse. Som konsekvens vil rutinemessig kryssing av forventede kjønnsroller i familien (for eksempel at mor er den som klipper plenen eller at far er den som lager mat) kunne føre til en opplevelse av ubehag og kritikk.

Boka avsluttes med to diskuterende kapitler om hva som fører til henholdsvis stabilitet og endring. Et av bokas kanskje viktigste bidrag er Ridgeways analyse av hvordan kjønnsulikhet har en tendens til å forplante seg videre selv i nye sosiale kontekster. Hun viser hvordan kjønnsstereotyper henger etter endringer i materielle rammebetingelser, og også hvordan stereotyper lever videre til tross for kvinners og menns endrede oppfatninger

om sine egne egenskaper. Andre kilder til stabilitet ligger i organiseringen av arbeid, der føringene ofte er lagt i en annen tidsepoke da kjønnsrollene var annerledes enn de er i dag.

Til slutt diskuterer hun om endring er mulig, og hva som i så fall vil være avgjørende. Hun konkluderer med at det er lite sannsynlig at den automatiske kategoriseringen etter kjønn vil opphøre. Derimot er det to andre sentrale mekanismer som kan føre til endring: for det første at oppfatninger om statusforskjeller mellom kvinner og menn svekkes, og for det andre at kontekster der kjønn er i forgrunnen som relevant reduseres i omfang. Begge disse prosessene mener hun ser ut til å være i spill i dagens samfunn. Men for at en utjevningen skal kunne realiseres må særlig de kvinnetypiske arbeidsoppgavene få høyere status, og menn må øke sin deltakelse i omsorgs- og husarbeid.

På optimistisk og vakkert vis beskriver Ridgeway likestillingsutviklingen som bølger som slår inn mot sandbankene. Én bølge vil ha liten effekt, men mange bølger som gang på gang slår inn mot land vil over tid forandre sandbankene fullstendig.

Framed by Gender er rik på nyttig og godt formidlet informasjon, med mange inspirerende innsikter. Den handler eksplisitt om dagens USA, noe som likevel er begrensende. Kapitlet om arbeidsdeling i hjemmet er kanskje det mest kontroversielle i så måte. Kapitlet inneholder samtidig en del interessant forskning, særlig om hvordan likestilling i familien og likestilling i arbeidslivet henger sammen. Fra et norsk perspektiv blir det naturlig å påpeke mangelen på diskusjon rundt samfunnets og politikkenes rolle i å tilrettelegge for kjønnsbalanse. Samtidig kan boka leses som et solid, om enn indirekte, argument for fedrekvote, barnehager og andre målrettede tiltak for økt kjønnsbalanse både i arbeidslivet og på hjemmebane.

Selv om Ridgeway er gjennomgående overbevisende, sitter jeg igjen med en følelse av at hun fremstiller samfunnet som mer konservativt og ensartet enn det kanskje er. For eksempel er det nærmest ingen diskusjon rundt alternative samlivsformer, hvordan høye skilsmisserater potensielt endrer familiestrukturer osv. Jeg er heller ikke helt overbevist om at vi mennesker ikke kan relatere til hverandre uten å kategorisere hverandre etter kjønn, og med det fremkalle kulturelle (les: konservative) forestillinger om kjønnede egenskaper. *Framed by Gender* kan i så måte fungere som inspirasjon til ny empirisk forskning om stabilitet og endring; i familien, i arbeidslivet og i samspillet mellom de to.